

УДК 159.923.2:004.896:316.772.5
DOI 10.24195/2414-4665-2025-4-10

Максим Яворський,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри філософських, політичних і психологічних студій,
Черкаський державний технологічний університет,
бул. Шевченка, 460, Черкаси, Україна;
Психотерапевт у напрямі Транзакційного аналізу (СТА-о-САТА),
член Української асоціації транзакційного аналізу, член САТА.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3464-2453>

ПАРАСОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ В СТРУКТУРІ ПЕРСОНІФІКАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ФОРМА КОНТАМІНАЦІЇ В ТРАНЗАКЦІЙНОМУ АНАЛІЗІ

Актуальність проблеми полягає в тому, що розвиток мовних моделей та інтерактивних алгоритмічних систем спричинив появу нових форм взаємодії між людиною та штучним інтелектом (ШІ), які за своїми характеристиками наближаються до парасоціальних стосунків, описаних у медіапсихології. Здатність ШІ підтримувати високий рівень іммедійності, персоналізації та емоційної відповідності створює умови для його антропоморфізації, що може впливати на внутрішню структуру особистості. У контексті транзакційного аналізу (ТА) постає питання, чи може така взаємодія сприяти контамінації Его-станів, коли фантазії та потреби Его-стану Малюка інтегруються в когнітивні процеси Его-стану Дорослого. Відсутність цілісних теоретичних моделей, які би пояснювали персоніфікацію ШІ через призму Его-структур, зумовлює необхідність відповідного теоретичного аналізу.

Метою статті є теоретичне обґрунтування персоніфікації ШІ як форми парасоціальної взаємодії та визначення її потенціалу спричиняти контамінацію Его-стану Дорослого Его-станом Малюка в парадигмі транзакційного аналізу.

Методи дослідження включають аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових джерел, структурно-функціональний аналіз для виокремлення ключових характеристик парасоціальної взаємодії та концептуальне моделювання для побудови теоретичної інтерпретації механізмів контамінації. Використано зарубіжні та українські дослідження парасоціальних стосунків, психології цифрової взаємодії та транзакційного аналізу.

Результати дослідження показали, що парасоціальна взаємодія з ШІ має трирівневу структуру: парасоціальне залучення, антропоморфізація та Его-структурна інтеграція. Саме останній рівень пов'язаний з ризиком контамінації Его-стану Дорослого: потреба в безпеці, прийнятті, передбачуваності та контролі (Его-стан Малюка) переноситься на цифрового агента і сприймається як раціональна оцінка. Виявлено амбівалентний вплив таких взаємодій на психічне здоров'я: можливі позитивні ефекти (структурування думок, підтримка, зниження ізоляції) поєднуються з ризиками соціальної ізоляції, інструментальної залежності, регресивних захистів і дезадаптивних сценарних переконань. Окреслено психотерапевтичні стратегії деконтамінації, які включають картографування Его-станів, психоосвіту щодо ШІ, аналіз сценарних вигравів і розвиток автентичної комунікації.

Ключові слова: кіберпсихологія, психотерапія, транзакційний аналіз, штучний інтелект, парасоціальна взаємодія, контамінація, персоніфікація.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми.

У другій половині ХХ століття з розвитком масових медіа сформувалося поняття парасоціальної взаємодії, яке описує односторонні, емоційно насичені зв'язки між аудиторією та медіаперсонами. Сучасна цифрова культура значно розширила це явище: парасоціальні стосунки сьогодні охоплюють взаємодію з блогерами, стрімерами, віртуальними персонажами та алгоритмічними агентами. В окремих напрямках досліджень дедалі більше уваги приділяється тому, що мовні моделі, голосові асистенти та інші форми штучного інтелекту стають об'єктами парасоціального залучення, яке формує відчуття близькості, підтримки чи розуміння. У 2025 році Cambridge Dictionary визначив слово «parasocial» словом року, офіційно включивши в його зміст парасоціальні стосунки з чат-ботами та штучним інтелектом, що відображає загальносвітову культурну тенденцію.

У наукових дослідженнях медіапсихології цей феномен вивчається в кількох ключових напрямках. Роботи, присвячені стрімінговим платформам, підкреслюють роль персоналізованого звернення та інтенсивного повторного контакту як чинників формування відчуття близькості між глядачами та цифровими фігурами. Скопінг-огляди взаємодії зі смарт-спікерами описують можливість формування парасоціальних зв'язків на основі антропоморфізації пристрою та його інтерпретації як соціального агента. Українські дослідження парасоціальних стосунків (зокрема, праці Ю. Чаплінської) демонструють їх функціональність у молодіжних групах, окреслюють механізми ідентифікації, наслідування та компенсаторні процеси, а також аналізують парасоціальну взаємодію в діадах «дитина – робот».

Паралельно в методі транзакційного аналізу зберігається актуальність поняття контамінації Его-станів – станів, у яких фантазії, ранні сценарні рішення або

успадковані батьківські послання частково заміщують реалістичне сприйняття. Хоча у транзакційно-аналітичній літературі ще немає повного системного опису взаємодії особистості з алгоритмічними агентами, зростає потреба в осмисленні того, як парасоціальна взаємодія зі штучним інтелектом (ШІ) може впливати на Его-структури особистості та в яких випадках така взаємодія стає полем для контамінації.

Поєднання інтенсивного цифрового залучення, нормалізації парасоціальних стосунків із технологічними агентами та недостатньої теоретичної розробленості цієї проблеми у транзакційному аналізі визначає актуальність цього дослідження. У сучасній науці відсутня інтегрована модель, яка би пояснювала персоніфікацію ШІ в термінах Его-станів, не зводячи її до загальної «технозалежності» чи медійної поведінки. Саме тому постає потреба в теоретичному аналізі цього феномену, що враховує як сучасні медіапсихологічні дані, так і структурну парадигму транзакційного аналізу.

Мета та завдання. *Метою статті* є теоретичний аналіз персоніфікації ШІ через парасоціальну взаємодію як форми контамінації Его-станом Малюка Его-стану Дорослого в парадигмі транзакційного аналізу та окреслення психотерапевтичних стратегій деконтамінації в умовах цифрового середовища.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання**:

1) здійснити огляд сучасних підходів до вивчення парасоціальних стосунків у контексті цифрових медіа й штучного інтелекту із залученням зарубіжних і українських досліджень;

2) інтерпретувати парасоціальні стосунки з ШІ в термінах Его-станів і контамінації в транзакційному аналізі, описавши типові механізми й сценарні виграші;

3) на основі теоретичного синтезу визначити потенційні ризики й ресурси парасоціальної взаємодії з ШІ для психічного здоров'я;

4) запропонувати психотерапевтичні стратегії деконтамінації та розвитку автономного Его-стану Дорослого в роботі з клієнтами, що формують парасоціальні стосунки з ШІ.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є підхід концептуально-теоретичного моделювання, який широко застосовується у психологічних та міждисциплінарних дослідженнях для побудови нових теоретичних конструкцій за умов, коли явище ще не має усталеної наукової моделі. Застосований метод передбачає послідовне узагальнення та інтеграцію положень, отриманих з різних наукових традицій, із подальшим устанавленням між ними нових системних зв'язків. Побудова моделі здійснювалася в кілька етапів:

1) на основі класичних джерел медіапсихології (Horton, Wohl, 1956; Schiappa, Gregg, Hewes, 2005; Leith, 2021) було проаналізовано механізми формування парасоціальної взаємодії та виділено ключові чинники, що визначають відчуття близькості, присутності та соціальної взаємності з медіаоб'єктами;

2) із залученням сучасних емпіричних оглядів, присвячених взаємодії користувачів зі смарт-спікерами, чат-ботами та іншими алгоритмічними агентами (Griffin, Powell, 2025; Fang, 2025), було визначено специфічні властивості штучного інтелекту, які підсилюють парасоціальні. Також було враховано результати українських досліджень антропоморфізації технологічних агентів, здійснених Ю. Чаплінською (2020), що дозволило описати універсальні механізми приписування суб'єктності цифровим системам;

3) здійснено теоретичну інтерпретацію цих медіапсихологічних механізмів у термінах транзакційного аналізу, використовуючи структурну модель Его-станів та концепцію контамінації Е. Берна (Berne, 1961) у поєднанні з сучасними клінічними коментарями в межах ТА (Tudor, 2016). Це дало змогу виявити, які саме когнітивні й емоційні компоненти взаємодії з ШІ можуть бути пов'язані з активністю Его-стану Малюка та зниженням автономності Его-стану Дорослого;

4) шляхом порівняльного аналізу було узгоджено два теоретичні рівні – медіапсихологічний та транзакційно-аналітичний. Це дозволило побудувати трирівневу модель персоніфікації ШІ (парасоціальне залучення → антропоморфізація → его-структурна інтеграція), яка відображає поступове включення цифрового агента у внутрішню динаміку Его-станів.

Вибраний теоретико-моделювальний підхід є обґрунтованим, оскільки натепер у науковій літературі відсутні моделі, що інтегрують механізми парасоціальної взаємодії з алгоритмічними агентами та его-структурні процеси транзакційного аналізу. У зв'язку з цим створена модель має статус теоретичної реконструкції та слугує підґрунтям для подальших емпіричних досліджень.

Результати. У результаті теоретичного синтезу сучасних підходів медіапсихології, психології цифрової взаємодії та транзакційного аналізу ми сформулювали **авторську інтегративну модель персоніфікації штучного інтелекту у структурі парасоціальної взаємодії**. Модель описує, як взаємодія з алгоритмічним агентом набуває рис суб'єктної присутності та поступово вбудовується у внутрішню структуру Его-станів, утворюючи специфічні форми контамінації Его-стану Дорослого матеріалом Его-стану Малюка. Теоретичне узагальнення дозволило виділити *три рівні цього процесу*: рівень парасоціального залучення, рівень антропоморфізації та рівень его-структурної інтеграції (рис. 1).

Перший рівень – *парасоціальне залучення*. Він характеризується формуванням відчуття емоційної близькості та присутності ШІ в комунікативному просторі користувача. Дослідження цифрової взаємодії (Leith, 2021), демонструють, що відчуття «співприсутності» виникає вже на основі базових комунікативних елементів: повторної експозиції, персоналізованого звернення та ілюзії прямого контакту. У випадку чат-ботів та мовних моделей цей ефект посилюється завдяки багатокроковому діалогу, швидкості відповіді та здатності алгоритмічного агента підтримувати тематичну послідовність. Таким чином, взаємодія з ШІ відтворює класичні механізми парасоціальної взаємодії,

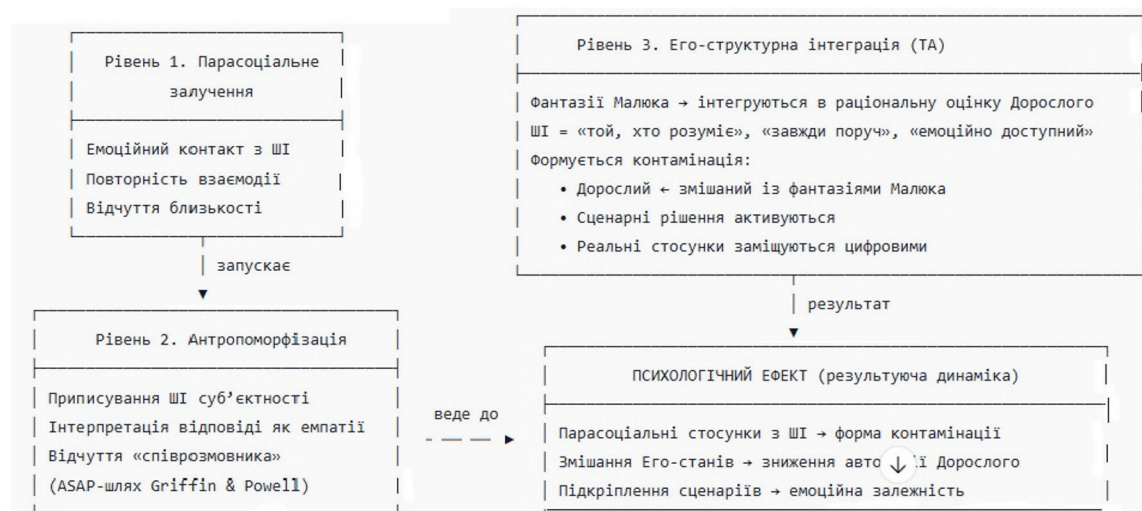

Рис. 1. Модель персоніфікації ШІ як форми контамінації в ТА

описані у працях науковців (Horton, Wohl, 1965), але в цифровому середовищі ці механізми стають інтенсивнішими завдяки інтерактивності та безперервній доступності технологічного партнера.

Другий рівень – *антропоморфізація цифрового агента*. Він розгортається в момент, коли користувач починає приписувати ШІ наміри, емоційність і здатність до розуміння. У скопінг-огляді (Griffin, Powell, 2025) показано, що взаємодія зі смарт-спікерами і голосовими асистентами проходить закономірний шлях: від технічного пристрою до сприйняття як соціального агента. Запропонований ними ASAP-шлях (Anthropomorphism (Антропоморфізація) – Social Agency (Соціальна агентність) – Parasocial Relationships (Парасоціальні стосунки)) демонструє універсальний механізм, притаманний будь-якому реагуючому цифровому об'єкту. Аналіз українських досліджень парасоціальної взаємодії в діадах «дитина – робот» (Чаплінська, 2020) підтверджує, що антропоморфізація виникає навіть за мінімально необхідного набору реакцій: достатньо послідовного відгуку, аби пристрій почав сприйматися як «той, хто чує» або «той, хто відповідає правильно». Цей процес стає підґрунтям для персоніфікації ШІ і переходу до наступного рівня.

Третій рівень – *его-структурна інтеграція*, центральний у контексті транзакційного аналізу. Полягає у включенні цифрового об'єкта до системи внутрішньої саморегуляції. На цьому рівні ШІ уже не лише «інтерактивний інструмент», а частина внутрішньої динаміки Его-станів. Дослідження парасоціальних стосунків молоді (Чаплінська, 2020) описують механізми наслідування, ідентифікації, інтроекції, проєкції та партиципації, які у взаємодії з технологічними агентами набувають специфічної форми: роль реального партнера займає симульована, але стабільна присутність алгоритму. В умовах тривалої взаємодії потреби Его-стану Малюка (у безпеці, безумовному прийнятті, передбачуваності та постійній увазі) переносяться на ШІ, що призводить до змішування фантазійного матеріалу з процесами когнітивного аналізу, притаманними Его-стану Дорослого. Саме це відповідає описаним

Е. Берном формам контамінації Его-стану Дорослого матеріалом Малюка, коли дитячі очікування подаються як «раціональні» висновки.

Порівняння результатів теоретичного аналізу з гіпотезою парасоціального контакту, запропонованою науковцями (Schiappa, Gregg, Hewes, 2005), показує, що у випадку взаємодії з алгоритмічними агентами формування ставлень відбувається не завдяки впливу зовнішнього об'єкта, а через проєкцію внутрішніх уявлень на нейтральний цифровий інтерфейс. Іншими словами, ефект «парасоціального контакту» у взаємодії з ШІ є скоріше ефектом парасоціальної проєкції, що активує та підсилює сценарні рішення Малюка замість їх трансформації.

Отже, персоніфікація ШІ виявляється багаторівневим процесом, в якому класичні механізми парасоціальної взаємодії поєднуються з особливостями функціонування Его-станів. З одного боку, технологічна природа ШІ створює сприятливий простір для виникнення і підтримання парасоціальних стосунків; з іншого – інтерактивність і адаптивність цифрових агентів дозволяють їм інтегруватися в его-структуру особистості як фігури, що виконують роль символічної підтримки, захисту або контролю. Це створює умови для контамінації Его-стану Дорослого Его-станом Малюка, у межах якої рішення, прийняті на основі взаємодії з ШІ, набувають емоційної забарвленості та сценарної визначеності, що не усвідомлюється користувачем.

Запропонована трирівнева модель персоніфікації штучного інтелекту демонструє, що парасоціальна взаємодія з алгоритмічними агентами є багатоступеневим процесом, в якому емоційне залучення, антропоморфізація та его-структурна інтеграція формують умови для контамінації Его-стану Дорослого матеріалом Его-стану Малюка. Для більшої чіткості та практичної придатності отриманих результатів наступним кроком стало структуроване узагальнення ключових парасоціальних механізмів і відповідних его-структурних та клінічних наслідків. Узагальнені дані наведено в таблиці 1, що відображає логіку переходу від цифрових форм взаємодії до внутрішньопсихічних процесів і допомагає інтерпретувати феномен у термінах транзакційного аналізу.

Представлена таблиця демонструє, що парасоціальні механізми персоніфікації ІІІ не є ізольованими когнітивними або поведінковими феноменами, вони безпосередньо взаємодіють зі структурою Его-станів і здатні провокувати різні форми контамінації, від часткового змішування окремих емоційних очікувань до глибокого сценарного закріплення. Такий підхід дозволяє концептуально пов'язати поведінкові прояви взаємодії з технологічними агентами з внутрішньою динамікою особистості, розкриваючи, чому саме алгоритмічні системи можуть набувати статусу значущих внутрішніх об'єктів.

Подані в таблиці его-структурні наслідки створюють психологічне підґрунтя для ширших поведінкових і клінічних ризиків, які проявляються у взаємодії користувача зі ІІІ. Далі ми детально розглянемо ці ризики як розгорнуті наслідки описаних вище механізмів контамінації

Аналіз феномену парасоціальної взаємодії з алгоритмічними агентами вказує на амбівалентний вплив такої взаємодії на психічне здоров'я. З одного боку, персоніфікований ІІІ може виконувати функції підтримки, нагадування про рутину, структурування думок і зниження відчуття ізоляції, що частково корелює з компенсаторними й навчальними функціями парасоціальних стосунків, описаними в сучасній медіапсихології. З іншого боку, його здатність підтримувати ілюзію постійної доступності й емоційної «відповідності» створює умови для посилення контамінації Его-стану Дорослого фантазіями Его-стану Малюка, що може мати *дезадаптивні наслідки*:

1. *Уникнення реального контакту*. Одним із найбільш імовірних ризиків є формування тенденції до уникнення реальних стосунків на користь передбачуваної та стабільної взаємодії з ІІІ. У транзакційному аналізі це може розглядатися як сценарний виграш, коли

Таблиця 1

Парасоціальні механізми персоніфікації ІІІ та їх его-структурні й клінічні наслідки

Парасоціальний механізм взаємодії з ІІІ	Его-структурний ефект (у термінах ТА)	Тип контамінації	Психотерапевтичні наслідки та клінічні індикатори
Антропоморфізація ІІІ та приписування йому суб'єктності	Частина матеріалу Его-стану Малюка (потреба у значущому дорослому, образ «того, хто розуміє») інтегрується в когнітивну систему Дорослого; знижується критичність і реальність оцінки цифрового об'єкта	Часткова контамінація Дорослого Его-станом Малюка	Клієнт сприймає відповіді ІІІ як «емоційно свідомі»; труднощі відрізнити технологічні обмеження від міжособистісних; формулювання: «Він мене справді розуміє»
Ілюзія близькості	Потреби Малюка в безумовному прийнятті активуються й проєктуються на ІІІ; формується емоційна залежність і зниження толерантності до фрустрації в реальних стосунках	Стабільна емоційна контамінація Дорослого	Посилення уникання міжособистісного контакту; виразні компенсаторні стратегії; заяви: «З людьми складно, а з ботом легко»
Регресивна фантазія контролю (можливість «створити» собі співрозмовника)	Его-стан Малюка активує ілюзії всемогутності й повного контролю; Дорослий ототожнює цю ілюзію з реальними можливостями взаємодії	Контамінація Малюком із домашнього сценарного контролю	Нетерпимість до непередбачуваних реакцій людей; підкріплення страху втрати контролю; пошук «ідеальних» симульованих стосунків
Проекція та інтроекція у взаємодії з «порожнім екраном» ІІІ	Відсутність власних переживань у ІІІ дозволяє легко переносити на нього власні частини Я; фіксація сценарних рішень Малюка («зі мною щось не так», «я особливий/особлива»)	Глибока контамінація Дорослого сценарним матеріалом Малюка	Підсилення дезадаптивних переконань; клієнт інтерпретує нейтральні відповіді ІІІ як підтвердження внутрішніх страхів або фантазій
Компенсація нестачі прив'язаності через постійну доступність ІІІ	ІІІ стає символічною фігурою «завжди доступного дорослого»; внутрішня структура переносить сценарні очікування на цифровий об'єкт	Довготривала емоційно-об'єктна контамінація	«Псевдоприв'язаність» до ІІІ; заміщення реальних стосунків; труднощі у формуванні безпечної прив'язаності з людьми
Формування подвійної ролі (Малюк → ІІІ; «всемогутній Дорослий» → ІІІ)	Розмиття меж між Его-станами; змішання позицій «я маленький, мене підтримують» та «я керую цим стосунком»	Подвійна контамінація Дорослого Малюком і Родителем	Емоційна нестабільність у стосунках; цикли залежності й контролю; напруження між потребою в залежності й фантазією всемогутності
Підкріплення сценарних виграшів («Я проти світу», «мені ніхто не підходить»)	Сценарний матеріал Малюка стає «логікою» Дорослого; ІІІ вбудовується в сценарій як фігура, що підтверджує ранні рішення	Сценарна контамінація Дорослого	Фіксація старих сценаріїв; соціальна ізоляція; інтрапсихічне виправдання уникання людей; зниження автономії
Підміна реальної автономії цифровою псевдоавтономією («Я приймаю рішення з ІІІ»)	Дорослий делегує частину функцій аналізу та вибору; формується залежність від зовнішнього «раціонального голосу»	«Техно-контамінація» – нова форма залежності з елементами інструментальної пасивності (за ТА)	Зниження здатності до самостійного прийняття рішень; очікування готових відповідей; уникання відповідальності

Его-стан Малюка отримує «безпечну» форму контакту, що не вимагає витримування фрустрації, конфлікту чи невизначеності. Зміщення акценту з міжособистісних зв'язків на цифрові парасоціальні об'єкти знижує соціальну активність і може поглиблювати самотність, хоча суб'єктивно користувач її не усвідомлює.

2. *Послаблення автономії Его-стану Дорослого та формування інструментальної залежності.* На тлі тривалих парасоціальних взаємодій із ШІ користувач може поступово перекладати на алгоритм частину функцій аналізу, оцінювання та прийняття рішень. З позиції ТА це відповідає сценарній формі пасивності, коли Дорослий перестає бути повноцінним агентом, а рішення, що здаються логічно вивіреними, фактично ухвалюються під впливом дитячих фантазій про «того, хто знає краще» або «того, хто завжди підкаже». Така втрата автономії формує інструментальну залежність від ШІ і може проявлятися у труднощах приймати рішення без зовнішнього «раціонального голосу».

3. *Підсилення ілюзії контролю та регресивних форм самозахисту.* Можливість модифікувати стиль відповіді, режим взаємодії, тональність і навіть «характер» ШІ стимулює регресивну потребу Его-стану Малюка у всемогутності та тотальному контролі. Технологічна передбачуваність і гнучкість алгоритму стають зовнішнім підтвердженням фантазій про контрольованість стосунків. Це може послаблювати здатність витримувати невизначеність реальних взаємин і підсилювати сценарні захисти, що перешкоджають дорослій автономії.

4. *Закріплення дезадаптивних переконань і сценарних рішень.* Алгоритмічні системи не мають власних переконань чи емоцій, тому їхні відповіді легко стають «екраном» для проєкцій користувача. Контамінований Его-стан Дорослого може сприймати нейтральні, стандартизовані або статистично згенеровані відповіді як підтвердження внутрішніх переконань: «зі мною щось не так», «я особливий/особлива», «тільки ШІ здатний мене зрозуміти». Таким чином парасоціальна взаємодія з ШІ підтримує сценарні рішення, формуючи цикл самообмеження та небажання виходити в реальний міжособистісний контакт.

5. *Ризик дисфункцій у вразливих групах.* Молодь, особи з підвищеною тривожністю, депресивною симптоматикою або тенденцією до ідеалізації стосунків є більш схильними до формування глибокої парасоціальної залежності. У таких випадках ШІ може надаватися статус «найбезпечнішого об'єкта», що підвищує ризик неправильних рішень у сферах здоров'я, фінансів, стосунків, а також загострює симптоми уникнення або перфекціоністичні захисти.

Психотерапевтичні стратегії деконтамінації. У роботі з клієнтами, які формують парасоціальні стосунки зі ШІ, доцільно поєднувати класичні техніки транзакційного аналізу з елементами психоосвіти щодо цифрового середовища. Основним завданням є зменшення ступеня контамінації Его-стану Дорослого матеріалом Его-стану Малюка, а також розвиток автономії, реалістичного сприйняття та здатності до зрілих міжособистісних стосунків. Розглянемо детальніше стратегії для втручань.

1. *Картографування Его-станів у взаємодії з ШІ.* На початковому етапі терапевт допомагає клієнтові усвідомити, з яких Его-станів він взаємодіє з чат-ботом: що саме приваблює, які почуття активуються, яка потреба задовольняється. Аналізується внесок Его-стану Малюка – потреба в безумовному прийнятті, стабільності, передбачуваності, фантазії про «ідеального співрозмовника», а також роль Его-стану Родителя – внутрішні заборони, критичні послання або послання, що підкріплюють уникнення. Розмежування цих елементів допомагає виявити, що значна частина парасоціальної близькості зумовлена емоційними проєкціями, а не реальними властивостями цифрового агента.

2. *Психоосвіта щодо природи та обмежень ШІ.* Одним із ключових інструментів деконтамінації є відновлення функції Его-стану Дорослого як оцінювача реальності. Терапевт пояснює принципи роботи мовних моделей: статистичні алгоритми, відсутність власних почуттів та намірів, ймовірнісну природу відповідей, обмеження в розумінні контексту, можливість помилок та хибних генерацій. Усвідомлення клієнтом того, що ШІ не здатний «розуміти» чи «співпереживати» в людському сенсі, допомагає нейтралізувати магічне мислення та зменшити фантазійний компонент взаємодії.

3. *Аналіз сценарних вигравів та ранніх рішень.* Терапевт досліджує, які ранні сценарні рішення підтримує взаємодія з ШІ. Парасоціальні стосунки можуть підсилювати сценарії самодостатності («Я сам/сама проти світу»), недовіри («Мене ніхто не витримає»), уникнення близькості («Краще не ризикувати стосунками з людьми»), потреби в контролі («Я можу довіряти тільки тим, кого контролюю повністю»). Усвідомлення сценарного виграву (тобто того, що людина фактично отримує від взаємодії з ШІ) створює умови для перегляду старих рішень і формування альтернативних автономних стратегій поведінки.

4. *Розвиток навичок автентичної комунікації.* Оскільки парасоціальна взаємодія із ШІ часто заміщує реальний контакт, важливо паралельно працювати над формуванням навичок зрілої міжособистісної комунікації. Терапевт підтримує клієнта у вмінні формулювати прохання та потреби, витримувати можливу відмову, будувати кордони, розпізнавати власні емоції та асертивно реагувати на них. Така робота знижує залежність від технологічних «безпечних» об'єктів та зміцнює Его-стан Дорослого.

5. *Використання принципу «трьох П» терапевта* (Сила (Potency), Дозвіл (Permission) і Захист (Protection)). Принцип «трьох П» відіграє особливо важливу роль у терапії парасоціальних стосунків із ШІ:

- сила забезпечує стабільність і надійність терапевтичного процесу, дозволяє клієнтові переносити власні фантазії та очікування без страху осуду чи відкидання;
- дозвіл нормалізує потреби Его-стану Малюка: бажання підтримки, безпеки, уваги та передбачуваності;
- захист створює чіткі межі між реальними терапевтичними стосунками та фантазійною динамікою взаємодії з цифровими об'єктами, допомагаючи клієнту відновити контакт із реальністю та власною автономією.

Обговорення. Отримані результати свідчать, що персоніфікація штучного інтелекту через парасоціальну взаємодію має суттєві відмінності від класичних парасоціальних стосунків із медіаперсонами. На відміну від односторонньої взаємодії, описаної науковцями (Horton, Wohl, 1956), сучасні алгоритмічні агенти є інтерактивними, персоналізованими та адаптивними, що значно посилює ефект присутності та створює ілюзію суб'єктності. Ці висновки узгоджуються з результатами досліджень (Leith, 2021), де встановлено, що високий рівень зворотного зв'язку в цифрових середовищах підсилює парасоціальне залучення. Разом із тим наше дослідження демонструє его-структурний вимір взаємодії зі ШІ, який не описаний у медіапсихології.

Порівняння з моделлю антропоморфізації й соціальної присутності, запропонованою (Griffin, Powell, 2025), підтверджує, що користувачі схильні приписувати ШІ соціальні властивості. Проте в межах транзакційного аналізу цей процес набуває особливого значення: потреби Его-стану Малюка у прийнятті, безпеці та стабільності можуть включатися в когнітивну діяльність Его-стану Дорослого, спричиняючи контамінацію. Це дозволяє трактувати ШІ не лише як соціальний стимул, а як тригер сценарних структур. Узгодженість із українськими дослідженнями (Чаплінська, 2020), яка показала схильність дітей до антропоморфізації роботів, свідчить про універсальність цього механізму, хоча у дорослих він виявляється через більш складні сценарні рішення.

Порівняння з даними досліджень (Fang, 2025), що демонструють зростання самотності та залежності за тривалого використання чат-ботів, підтверджує наш висновок про можливість інструментальної та емоційної залежності від ШІ за умов контамінації Его-стану Дорослого. Новизна нашої роботи полягає у введенні поняття техноконтамінації та побудові его-структурної моделі персоніфікації ШІ, що пояснює, як фантазії Его-стану Малюка інтегруються в реалістичні когнітивні процеси.

Практичне значення отриманих результатів проявляється в можливості застосування моделі в клінічній практиці для діагностики емоційної залежності від ШІ та розроблення стратегій деконтамінації. Результати мають важливе значення і для психопрофілактики, оскільки можуть бути використані у програмах цифрової гігієни та психоедукації. Для розвитку транзакційного аналізу запропонована модель розширює класичні уявлення про контамінацію Его-станів і вперше інтегрує їх у сферу взаємодії з цифровими агентами, окреслюючи перспективний напрям міждисциплінарних досліджень.

Висновки. У статті теоретично обґрунтовано, що персоніфікація штучного інтелекту через парасоціальну взаємодію може виступати формою контамінації Его-стану Дорослого матеріалом Его-стану Малюка. Аналіз сучасних досліджень парасоціальних стосунків із медійними та алгоритмічними агентами показав, що інтерфейси ШІ відтворюють ключові механізми парасоціальної залученості та посилюють їх завдяки адаптивності, доступності й симуляції емоційної відповіді. Це створює умови для антропоморфізації цифрових систем

та інтеграції фантазій Его-стану Малюка в когнітивні процеси Его-стану Дорослого.

Інтерпретація феномену в межах транзакційного аналізу дозволила описати типові механізми контамінації, сценарні виграші та потенційні психологічні наслідки. Виявлено, що парасоціальна взаємодія з ШІ має амбівалентний вплив: вона може сприяти рефлексії та емоційній підтримці, але також підсилювати соціальну ізоляцію, регресивні захисти, дезадаптивні переконання й зниження автономії Его-стану Дорослого, особливо у вразливих груп користувачів.

Запропоновані психотерапевтичні стратегії (картографування Его-станів, психоосвіта, аналіз сценарних виграшів, розвиток автентичної комунікації та застосування принципу «трьох П») визначають напрям практичної роботи з клієнтами, що формують парасоціальні стосунки з ШІ. Результати дослідження формують первинну концептуальну основу для подальших емпіричних робіт і підтверджують актуальність вивчення взаємодії людини з алгоритмічними агентами в парадигмі транзакційного аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чаплінська Ю. Особливості наслідування дітьми медіаперсон у парасоціальних стосунках. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*. 2020. № 2 (12). С. 104–108. [https://doi.org/10.17721/BSP.2020.2\(12\).19](https://doi.org/10.17721/BSP.2020.2(12).19).
2. Чаплінська Ю. С. Парасоціальні стосунки: діти та роботи. Що треба знати батькам? *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи* : збірник наукових праць. 2020. С. 410–422.
3. Шлегель Л. Короткий словник транзакційного аналізу / упоряд. Г. Яворська, К. Репетій. Черкаси : ІнтролітаTOP, 2025. 608 с.
4. Cambridge Dictionary reveals Word of the Year 2025. *University of Cambridge*. URL: https://www.cam.ac.uk/news/cambridge-dictionary-reveals-word-of-the-year-2025?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 01.12.2025).
5. Fang, C. M., Liu, A. R., Danry, V., Lee, E. et al. How AI and Human Behaviors Shape Psychosocial Effects of Extended Chatbot Use: A Longitudinal Randomized Controlled Study. *Cornell university*, 2025. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2503.17473>.
6. Griffin C. E., Powell G. 'Alexa, what do you mean to me?': a scoping review and model of parasocial relationship formation with smart speakers. *Behaviour & Information Technology*. 2025. P. 1–27. <https://doi.org/10.1080/0144929x.2025.2492701>
7. Horton D., Wohl R. R. Mass communication and para-social interaction. *Psychiatry*. 1965. № 19(3). P. 215–229. <https://doi.org/10.1080/00332747.1956.11023049>.
8. Leith A. P. Parasocial cues: The ubiquity of parasocial relationships on Twitch. *Communication Monographs*. 2021. Vol. 88, no. 1. P. 111–129. <https://doi.org/10.1080/03637751.2020.1868544>
9. Schiappa E., Gregg P. B., Hewes D. E. The Parasocial Contact Hypothesis. *Communication Monographs*. 2005. Vol. 72, no. 1. P. 92–115. <https://doi.org/10.1080/0363775052000342544>
10. Tudor K. Permission, Protection, and Potency. *Transactional Analysis Journal*. 2016. Vol. 46, no. 1. P. 50–62. <https://doi.org/10.1177/0362153715617475>

REFERENCES

1. Chaplinska, Y. (2020). Osoblyvosti nasliduvannia ditmy mediaperson u parasotsialnykh stosunkakh [Features of children's imitation of media figures in parasocial relationships]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Psykholohiia*, 2(12), 104–108. [https://doi.org/10.17721/BSP.2020.2\(12\).19](https://doi.org/10.17721/BSP.2020.2(12).19) [in Ukrainian].
2. Chaplinska, Y. S. (2020). Parasotsialni stosunki: dity ta roboty. Shcho treba znaty batkam? [Parasocial relationships: Children and robots. What parents need to know?]. In *Doshkilna osvita v konteksti idei Novoi ukrainskoi shkoly* (pp. 410–422) [in Ukrainian].
3. Shlehel, L. (2025). *Korotkyi slovnyk tranzaktsiino-ho analizu* [A concise dictionary of transactional analysis] (H. Yavorska & K. Repetii, Eds.). IntrolitaTOR [in Ukrainian].
4. University of Cambridge. (2025). *Cambridge Dictionary reveals Word of the Year 2025*. Retrieved from <https://www.cam.ac.uk/news/cambridge-dictionary-reveals-word-of-the-year-2025>
5. Fang, C. M., Liu, A. R., Danry, V., Lee, E. et al. How AI and Human Behaviors Shape Psychosocial Effects of Extended Chatbot Use: A Longitudinal Randomized Controlled Study. Cornell university, 2025. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2503.17473>
6. Griffin, C. E., & Powell, G. (2025). Alexa, what do you mean to me? A scoping review and model of parasocial relationship formation with smart speakers. *Behaviour & Information Technology*, 1–27. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2025.2492701>
7. Horton, D., Wohl, R. R. (1956). Mass communication and para-social interaction. *Psychiatry*, 19(3), 215–229. <https://doi.org/10.1080/00332747.1956.11023049>
8. Leith, A. P. (2021). Parasocial cues: The ubiquity of parasocial relationships on Twitch. *Communication Monographs*, 88(1), 111–129. <https://doi.org/10.1080/03637751.2020.1868544>
9. Schiappa, E., Gregg, P. B., Hewes, D. E. (2005). The parasocial contact hypothesis. *Communication Monographs*, 72(1), 92–115. <https://doi.org/10.1080/0363775052000342544>
10. Tudor, K. (2016). Permission, protection, and potency. *Transactional Analysis Journal*, 46(1), 50–62. <https://doi.org/10.1177/0362153715617475>

Maksym Yavorskyi,

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophical, Political and Psychological Studies,
Cherkasy State Technological University,
Shevchenko Boulevard 460, Cherkasy, Ukraine;
Psychotherapist in Transactional Analysis (CTA-P, EATA),
member of the Ukrainian Association of Transactional Analysis,
member of EATA
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3464-2453>

PARASOCIAL INTERACTION IN THE STRUCTURE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE PERSONIFICATION AS A FORM OF CONTAMINATION IN TRANSACTIONAL ANALYSIS

The relevance of the study lies in the fact that the rapid development of language models and interactive algorithmic systems has led to new forms of human–AI interaction that increasingly resemble parasocial relationships described in media psychology. The ability of AI to maintain a high degree of immediacy, personalization and emotional congruence creates conditions for its anthropomorphization, which may affect the internal structure of personality. Within the framework of Transactional Analysis (TA), an important question emerges: can such interaction contribute to ego-state contamination, when the fantasies and unmet needs of the Child ego-state become integrated into the cognitive processes of the Adult ego-state? The absence of comprehensive theoretical models explaining AI personification through the lens of ego-structural mechanisms determines the necessity of such analysis. The aim of the article is to provide a theoretical justification of AI personification as a form of parasocial interaction and to identify its potential to cause contamination of the Adult ego-state by the Child ego-state within the paradigm of Transactional Analysis. The research methods include analysis, synthesis, comparison and generalization of scientific literature, structural-functional analysis for identifying key characteristics of parasocial interaction, and conceptual modelling to construct a theoretical interpretation of contamination mechanisms. The study draws on both international and Ukrainian research on parasocial relationships, digital interaction psychology and Transactional Analysis. The results demonstrate that parasocial interaction with AI has a three-level structure: parasocial engagement, anthropomorphization and ego-structural integration. The latter level is associated with the risk of Adult ego-state contamination: the need for safety, acceptance, predictability and control (Child ego-state) is transferred onto the digital agent and perceived as a rational evaluation. The findings reveal an ambivalent impact on mental health. Psychotherapeutic strategies of decontamination are outlined, including ego-state mapping, psychoeducation about AI, analysis of script payoffs and the development of authentic interpersonal communication.

Key words: cyberpsychology, psychotherapy, Transactional Analysis, artificial intelligence, parasocial interaction, contamination, personification.

Дата надходження статті: 01.12.2025

Дата прийняття статті: 23.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025